

Η ΘΑΣΟΣ ΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗΣ ΤΗΣ ΘΑΣΟΥ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΝΑΜΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΩΝ ΘΑΣΙΩΝ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 1913

Γιάννης Τσεβρεμές

Αντικείμενο της παρούσας ανακοίνωσης αποτελεί η παρουσίαση αδημοσιεύτων και εν πολλοίς αγνώστων στοιχείων για τη δράση των Θασίων, μεσούντος του Α΄ Βαλκανικού πολέμου, έτσι ώστε να επιτύχουν την ενσωμάτωση του νησιού τους στα πλαίσια του ελληνικού κράτους. Τα στοιχεία αυτά που προέκυψαν από αρχειακή έρευνα θα ενταχθούν στο διεθνές διπλωματικό σκηνικό και θα γίνει προσπάθεια να ερμηνευθούν οι μεταβαλλόμενες θέσεις της διεθνούς διπλωματίας. Πέρα από τη μελέτη της σχετικής με το θέμα βιβλιογραφίας και αρθρογραφίας, όπως αυτή εμφανίζεται στις υποσημειώσεις, το άρθρο στηρίζεται σε αδημοσίευτο αρχειακό υλικό της σειράς F.O. 195/2451/355 που προέρχεται από το Βρετανικό αρχείο του Public Records Office και βρίσκεται φωτοτυπημένο στο Ιστορικό Αρχείο του Δημοτικού Μουσείου Καβάλας. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημάνω τον πλούτο του πρωτογενούς υλικού που υπάρχει στο εν λόγω αρχείο μέσα από το οποίο είναι δυνατό να παραχθούν πολλά και σημαντικά άρθρα και μονογραφίες σχετικές με την τοπική ιστορία. Τα έγγραφα πάνω στα οποία στηρίζεται η ανακοίνωση είναι μια διακήρυξη των Θασίων προς τις Μεγάλες Δυνάμεις και τις Ελληνικές Αρχές, συντεταγμένη στη γαλλική γλώσσα, με ημερομηνία 1/14 Ιανουαρίου 1913, και μια αναφορά του Βρετανού Γενικού Προξένου Θεσσαλονίκης Harry H. Lambs προς το Βρεταννό Πρέσβυ στην Κωνσταντινούπολη Gerard A. Lowther, με ημερομηνία 17 Ιανουαρίου 1913, συντεταγμένη στην αγγλική¹.

1. F.O. 195/2451/355, σ. 2 Lambs to Lowther, 17/1/13 και F.O. 195/2451/355, σ. 3 Declaration, 1/14-1-13.

Κατά το μεγαλύτερο διάστημα του 19ου αιώνα, το νησί της Θάσου βρισκόταν κάτω από ένα ιδιότυπο καθεστώς Αιγυπτιακής και Οθωμανικής συγκυριαρχίας. Η αιγυπτιακή κακοδιοίκηση και η υπερβολική φορολόγηση των ντόπιων πλουτοπαραγωγικών πηγών, που σημειώνεται κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα, οδηγεί σε αυξημένη δυσαρέσκεια και τελικά σε εξέγερση των Θασίων κατά τον Απρίλιο του 1902. Μάλιστα, αντιπροσωπεία των κατοίκων επισκέπτεται τις Οθωμανικές Αρχές στην Καβάλα εκφράζοντας τις διαμαρτυρίες τους. Επωφελούμενη της έκρυθμης κατάστασης, η Οθωμανική κυβέρνηση καταλαμβάνει το νησί με την πρόφαση να επιβάλλει την τάξη και λήγει έτσι το καθεστώς συγκυριαρχίας².

Η απόλυτη Οθωμανική κυριαρχία στο νησί παύει μία δεκαετία αργότερα, όταν στις 18 Οκτωβρίου 1912 ναυτική μοίρα υπό τις διαταγές του Κωνσταντίνου Μελά αποβιβάζεται στο Λιμένα της Θάσου και τον απελευθερώνει³. Στις επόμενες ημέρες εγκαθίστανται στο νησί οι επίσημες πολιτικές αρχές της ελληνικής διοίκησης, με διοικητή τον Βασίλειο Σκουρλέτη. Οι νέες αρχές παίρνουν μια σειρά μέτρων και εκδίδουν διατάγματα σχετικά με την τήρηση της τάξης, ενώ διακηρύσσουν και εφαρμόζουν τον πλήρη σεβασμό των αιγυπτιακών βακουφικών δικαιωμάτων⁴.

Στις παραμονές της απελευθέρωσής της, η Θάσος αριθμούσε γύρω στους 20.000 κατοίκους, πληθυσμός αποκλειστικά ελληνικός⁵. Αριθμούσε δέκα χωριά, που όλα τους διέθεταν δημοτικό σχολείο, ενώ τα κυριότερα από αυτά, η Παναγιά και ο Θεολόγος, είχαν και αστική σχολή⁶. Το νησί διέθετε σημαντικές πλουτοπαραγωγικές πηγές, παρ' ότι η εκμετάλλευσή τους δεν είχε αναπτυχθεί επαρκώς. Κυριότερα εξαγωγίμα προϊόντα του ήταν η ξυλεία (ναυπηγίσιμη και οικοδομήσιμη), οι ελιές και το λάδι, το κρασί, το μέλι, το κερί και η πίσσα. Παράλληλα, ο ορυκτός πλούτος της Θάσου είχε γίνει ήδη αντικείμενο διεθνούς οικονομικής εκμετάλλευσης μέσω των μεταλλείων Speidel,

2. Βακαλόπουλος Α., *Ιστορία της Θάσου 1453-1912*, Θεσσαλονίκη 1984, σ. 166. Χιόνης Κ., *Η απελευθέρωση της Θάσου το 1912 και η εγκατάσταση των πρώτων αρχών*, *Θασιακά*, 2 (1985), 18. Βακαλόπουλος Α., *Γεγονότα στη Θάσο κατά τα τελευταία χρόνια της συγκυριαρχίας της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και της Αιγύπτου σ' αυτήν (τέλη 19ου-αρχές 20ού)*, *Θασιακά*, 6 (1989), 24-35, όπου και αναλυτικότερη καταγραφή των συμβάντων.

3. Χιόνης, ό.π., σ. 19-20. Βακαλόπουλος, *Ιστορία*, σ. 166.

4. Χιόνης, ό.π., σ. 21-25. Βακαλόπουλος, *Θασιακά*, σ. 37-43, όπου και αναλυτική παρουσίαση του βακουφικού ζητήματος.

5. F.O. 195/2451/355, σ. 2 Lambs to Lowther, 17/1/13.

6. Βακαλόπουλος, *Ιστορία*, σ. 166.

τα οποία όμως ήδη αυτή την εποχή δεν φαίνεται να είχαν δικαιώσει τις προσδοκίες των ιδιοκτητών τους⁷.

Οι θεαματικές επιτυχίες των Βαλκανικών συμμάχων και η ραγδαία προέλαση των στρατών τους σε όλα τα μέτωπα υποχρέωσαν την Πύλη να ζητήσει στις 4 Νοεμβρίου 1912 τη μεσολάβηση των Μεγάλων Δυνάμεων για τη σύναψη ανακωχής. Έτσι, παρά την άρνηση της ελληνικής πλευράς, να σταματήσει επισήμως τις εχθροπραξίες, αποφασίστηκε να ξεκινήσουν στις 30 Νοεμβρίου/13 Δεκεμβρίου οι διαπραγματεύσεις για τη συνομολόγηση της προκαταρκτικής συνθήκης ειρήνης στο Λονδίνο. Ωστόσο, οι Μεγάλες Δυνάμεις επεδίωκαν σταθερά να διατηρούν τον απόλυτο έλεγχο σε ό,τι αφορούσε τις ενδοβαλκανικές εξελίξεις αλλά και στη διαμόρφωση του μεταπολεμικού σκηνικού και η νοοτροπία τους αυτή εκφραζόταν στην πρόθεσή τους να προσδώσουν απλό συμβουλευτικό χαρακτήρα στην παρουσία των εμπολέμων στη συνδιάσκεψη του Λονδίνου. Αλλά η κοινή απόφαση των αντιμαχομένων μερών να έρθουν σε απευθείας διαπραγματεύσεις οδήγησε τελικά στη σύγκληση δύο παραλλήλων ουσιαστικά συνδιασκέψεων. Η πρώτη συνερχόταν στις 12 Δεκεμβρίου κάτω από την προεδρία του Άγγλου υπουργού των Εξωτερικών Sir Edward Grey, με τη συμμετοχή των πρεσβευτών των Μεγάλων Δυνάμεων. Στις 16 Δεκεμβρίου, στο παλάτι του Αγίου Ιακώβου, άρχιζαν οι εργασίες της συνδιασκέψεως των εκπροσώπων των βαλκανικών κρατών και της Οθωμανικής αυτοκρατορίας⁸. Επικεφαλής της ελληνικής αντιπροσωπείας στο Λονδίνο ήταν ο Ελευθέριος Βενιζέλος, πλαισιωμένος από επιτελείο ικανότατων συνεργατών. Βασική φροντίδα της ήταν να αντιμετωπίσει την ολοένα εντεινόμενη πίεση της Βουλγαρίας και παρότι κοινή επιθυμία αποτελούσε η διεκδίκηση όλων των ιστορικών εθνικών εδαφών, η ελληνική αντιπροσωπεία έπρεπε πάντα να λαμβάνει υπ' όψιν της το αντικειμενικό γεγονός της στρατιωτικής καταλήψεως της ανατολικής Μακεδονίας από τις βουλγαρικές δυνάμεις, αλλά και την ειλικρινή επιθυμία για την παγίωση της ειρήνης και της συνεργασίας στον ευρύτερο βαλκανικό χώρο. Ωστόσο, υπήρχαν κάποιες εδαφικές διεκδικήσεις που θεωρούνταν αδιαπραγμάτευτες και μεταξύ αυτών το νησί της Θάσου⁹.

Για να κατανοήσουμε επαρκώς το διπλωματικό παιχνίδι στα τέλη του 1912 και στις αρχές του 1913, το οποίο προκάλεσε τις δυναμικές ενέργειες των Θασίων, θα πρέπει να γίνει μια σύντομη αναφορά στο ενδιαφέρον και στα

7. F.O. 195/2451/355, σ. 2 Lambs to Lowther, 17/1/13 και Βακαλόπουλος, ό.π., σ. 166, όπου δίνονται οικονομικά και δημογραφικά στοιχεία.

8. Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΔ', Αθήνα 1977, σ. 330-32.

9. Στο ίδιο, σ. 332.

αντικρουόμενα οικονομικά και στρατηγικά συμφέροντα κάποιων Μεγάλων Δυνάμεων για το νησί της Θάσου, ήδη πριν την έναρξη των Βαλκανικών πολέμων. Επίσης, να εξετασθεί η πολιτική των Δυνάμεων απέναντι στο βαλκανικό ζήτημα, στο status quo, στην Ελλάδα, στη Βουλγαρία και ειδικότερα στην επιδίκαση της νήσου Θάσου. Όταν το 1883 η Αίγυπτος μεταβάλλεται πια πλήρως σε βρεταννικό προτεκτοράτο, η αιγυπτιακή εξουσία εξακολουθεί ν' ασκείται στο νησί όπως και πριν. Την εποχή εκείνη η Αγγλία φαίνεται να στρέφει το ενδιαφέρον της προς το νησί αυτό με την τόσο επίκαιρη θέση τους ως προς τη Μακεδονία και τη Θράκη. Το 1887 ο Σχινάς παρατηρεί στις «Οδοιπορικές σημειώσεις» του ότι η Θάσος «διά τε την θέσιν αυτής και του υπό της φύσεως δωρηθέντος αυτή πλούτου το βλοσυρόν βλέμμα ισχυράς επ' εσχάτων προσείλκυσε δυνάμεως»¹⁰. Παράλληλα, κατά την τελευταία δεκαετία του 19ου αιώνα τα γνωστά από την αρχαιότητα μεταλλεία της προκαλούν το ενδιαφέρον ομίλου Γερμανών κεφαλαιούχων. Ωστόσο, κατά την περίοδο της Αιγυπτιακής και Οθωμανικής συγκυριαρχίας στο νησί, η γερμανική επένδυση ματαιωνόταν συνεχώς, γιατί εναντίον της αντιδρούσε η ίδια η αιγυπτιακή κυβέρνηση, επηρεασμένη σαφώς από αγγλικούς οικονομικούς κύκλους. Μόνο μετά την κατάληψη της Θάσου από τον Οθωμανικό στρατό το 1902 κατόρθωσε η γερμανική εταιρεία Speidel τον επόμενο χρόνο ν' αποσπάσει την άδεια για την εκμετάλλευση των μεταλλευμάτων της Θάσου. Την απώλεια του νησιού αισθάνθηκε έντονα και η Αγγλία, καθώς αφ' ενός εκτιμούσε πολύ καλά την επίκαιρη θέση του ως προς το θαλάσσιο δρόμο προς την Κωνσταντινούπολη και ως προς την Καβάλα, αφ' ετέρου δε η εκμετάλλευση των μεταλλείων του από την εταιρεία Speidel αποτελούσε λόγο σοβαρής ανησυχίας¹¹.

Έχοντας ως υπόβαθρο την παραπάνω προϊστορία, οι θέσεις των Δυνάμεων κατά τη διάρκεια της συνδιάσκεψης του Λονδίνου διαμορφώνονταν αναλόγως, αλλά πάντοτε με τις αναμενόμενες διπλωματικές υπαναχωρήσεις και μετατοπίσεις θέσεων. Η Αυστρία, με την κάλυψη της Γερμανίας, απέβλεπε στη διάσπαση της βαλκανικής συμμαχίας και στην αναζήτηση ενός νέου συστήματος ισορροπίας ικανού να ευνοήσει την αποκατάσταση της επιρροής της, με κύριο στόχο την αποκοπή της Σερβίας από τα παράλια της Αδριατικής. Προσφορότερο μέσον για την ευόδωση της αυστρογερμανικής πολιτικής φαινόταν η προσέγγιση της Ρουμανίας, και ιδίως της Βουλγαρίας, η οποία και αποδεικνυόταν εφικτή¹². Στην αντίθετη πλευρά, η συνεννόηση Γαλλίας,

10. Βακαλόπουλος, ό.π., σ. 171.

11. Στο ίδιο, σ. 171-73.

12. ΙΕΕ, ό.π., σ. 332.

Αγγλίας και Ρωσίας επιθυμούσε την ταχύτερη δυνατή αποκατάσταση της ειρήνης με την τάση προσαρμογής στα τετελεσμένα ήδη γεγονότα. Η νέα διαρρύθμιση του χάρτη των Βαλκανίων θα όφειλε να χαραχθεί με βάση το δεδομένο της στρατιωτικής κατοχής σε συνδυασμό με την εθνολογική πραγματικότητα και συνεπώς τα νησιά του Αιγαίου, μεταξύ αυτών και η Θάσος, θα έπρεπε να επιδικασθούν στην Ελλάδα¹³. Ο Βρεταννός Πρόξενος Θεσσαλονίκης Lambs παρατηρεί με πολύ χαρακτηριστικό τρόπο ότι η παραχώρηση της Θάσου στη Βουλγαρία θα δικαιολογούταν μόνον από καθαρά στρατηγικούς λόγους καθώς ήλεγχε το στόμιο του υπό βουλγαρική κατοχή λιμανιού της Καβάλας, ενώ παράλληλα θα αποτελούσε αιτία μόνιμης διαμάχης με την Ελλάδα. Αντιθέτως, τονίζει ότι το ελληνικό κράτος έχει κάθε δικαίωμα επί της νήσου τόσο με βάση εθνολογικά κριτήρια, όσο και με βάση το γεγονός της στρατιωτικής κατοχής της¹⁴. Ωστόσο, φαίνεται ότι ο Βρεταννός υπουργός Εξωτερικών Grey ήταν πιο διαλλακτικός απέναντι στις αξιώσεις των Βουλγάρων και τις παρακλήσεις των Οθωμανών και έτσι εξαιρούσε από την παραχώρηση των νησιών του Αιγαίου προς την Ελλάδα τη Θάσο, την Ίμβρο και την Τένεδο¹⁵.

Η εφεκτικότητα και οι υπαναχωρήσεις των δυτικών Δυνάμεων προς τις βουλγαρικές αξιώσεις έγιναν γνωστές στους Θασίους την 1/14 Ιανουαρίου 1913. Το πραγματικά οδυνηρό άγγελμα όχι μόνον δεν πτόησε τον αμιγώς ελληνικό πληθυσμό του νησιού, αλλά αντιθέτως τον ώθησε σε δυναμικές κινητοποιήσεις, η πρώτη των οποίων ήταν ένα ειρηνικό πάνδημο συλλαλητήριο την ίδια μέρα. Στη συγκέντρωση του πλήθους απηύθυναν θερμούς πατριωτικούς λόγους οι Αρχές του νησιού και διακεκριμένοι Θασίοι, όπως ο Αύγουστος Θεολογίτης, ο δήμαρχος Θάσου Γεώργιος Θωμαΐδης, ο πολιτικός διοικητής Βασίλειος Σκουρλέτης και ο κυβερνήτης του πολεμικού πλοίου «Κανάρης», Γούδας. Το περιεχόμενο και η ανάλυση των παραπάνω ομιλιών αποτελούν αντικείμενο μιας άλλης ανακοίνωσης του Συνεδρίου και για το λόγο αυτό δεν θα επεκταθώ¹⁶.

Ως κατακλείδα του συλλαλητηρίου και των λοιπών εκδηλώσεων, οι Θασίοι, υπό την αιγίδα των προεστών τους, του ιερέα και του Δημάρχου τους, εκδίδουν επίσημη διακήρυξη προς τις Μεγάλες Δυνάμεις και προς το βασιλέα των Ελλήνων, συντεταγμένη στη γαλλική γλώσσα, με ημερομηνία 1/14 Ια-

13. Στο ίδιο, σ. 333.

14. F.O. 195/2451/355, σ. 2 Lambs to Lowther, 17/1/13.

15. ΙΕΕ, ό.π., σ. 334.

16. Βλ. ανακοίνωση *Ηλία Σακούλη*, Η είδηση της μη ενσωμάτωσης της Θάσου στο ελληνικό κράτος κατά την πρεσβευτική συνδιάσκεψη του Λονδίνου (1912-13), που δημοσιεύεται στον παρόντα τόμο.

νουαρίου 1913¹⁷. Η διακήρυξη αποτελείται από έξι σημεία· κατ' αρχήν οι Θάσιοι εκφράζουν σε μια μόνο σειρά, με κοφτό και απόλυτο τρόπο, την ανεπιφύλακτη επιθυμία τους να ενωθεί το νησί τους με την Ελλάδα, την οποία θεωρούν μητέρα-πατρίδα τους. Στη συνέχεια, στα σημεία 2 και 3, δηλώνουν απερίφραστα ότι δεν θα αποδεχθούν ως ισάξια καμιά άλλη λύση πέραν της πλήρους ενσωματώσεως και κάνουν έκκληση προς τις Μεγάλες Δυνάμεις να επιδείξουν την καλή τους θέληση προς τους για αιώνες σκλαβωμένους Έλληνες υπό τον οθωμανικό ζυγό. Ταυτόχρονα, με πολύ οξυδερκή τρόπο, εντάσσουν το ζήτημα του νησιού τους στο γενικότερο ζήτημα της επιδίκασης των νήσων του Αιγαίου. Η αναφορά αυτή καταδεικνύει ότι οι Θάσιοι έχουν πλήρη συναίσθηση του βουλγαρικού κινδύνου και ότι, παρ' ότι δεν δηλώνεται ρητώς σε κανένα σημείο του κειμένου, λόγω της υπάρχουσας συμμαχίας των βαλκανικών κρατών, η διακήρυξη έχει περισσότερο αντιβουλγαρικό παρά αντιτουρκικό χαρακτήρα. Το ανερχόμενο νεοελληνικό εθνικό συναίσθημα θεωρεί πια ως πιο επικίνδυνο αντίπαλο έναν σχετικά νέο και ανερχόμενο εθνικισμό, όπως ήταν ο βουλγαρικός, παρά την αποσυντιθέμενη και πολυεθνική αυτοκρατορία τουλάχιστον ως τα αμέσως επόμενα χρόνια, οπότε θα γεννηθεί και θα επικρατήσει σταδιακά ο τουρκικός εθνικισμός. Χαρακτηριστικό για τα έντονα αντιβουλγαρικά αισθήματα των Θασίων είναι ένα συμβάν που καταγράφηκε το 1908, λίγο πριν την επανάσταση των Νεοτούρκων, όταν δολοφονήθηκαν οι τελευταίοι από τους Βούλγαρους εργάτες, που έρχονταν στο νησί της Θάσου και έβρισκαν εποχιακή απασχόληση στα μεταλλεία Speidel¹⁸.

Στο τέταρτο άρθρο της διακήρυξης ορίζεται πενταμελής επιτροπή εκπροσωπούσα τους κατοίκους του νησιού, η οποία περιλάμβανε το δήμαρχο Γεώργιο Θωμαΐδη και τους Αναστάσιο Λαμπίρη, Νικόλαο Γιαννάκη, Δημήτριο Κλωνάρη και Αύγουστο Θεολογίτη. Η επιτροπή είχε ως έργο της να υποβάλλει την εν λόγω διακήρυξη στο βασιλέα των Ελλήνων Γεώργιο Α', που βρισκόταν συνεχώς στη Θεσσαλονίκη, όπως επίσης στον Έλληνα Γενικό Διοικητή Μακεδονίας Κωνσταντίνο Ρακτιβάν και στους εκεί Προξένους της Γερμανίας, της Αυστροουγγαρίας, της Γαλλίας, της Μεγάλης Βρεταννίας, της Ιταλίας και της Ρωσίας. Επιπλέον, θα όφειλε να αποστείλει το ίδιο κείμενο στους πρεσβευτές των Μεγάλων Δυνάμεων, που συνεδρίαζαν στο Λονδίνο, στον Grey και στο Βενιζέλο, επικεφαλής της ελληνικής διπλωματικής αντιπροσωπείας.

Ένα αντίγραφο της διακήρυξης ορίζονταν να μείνει στη Θάσο, όπου και

17. F.O. 195/2451/355, σ. 3 Duclosure in Consul-General Lambs Despatch No 4 of 17 January 1913.

18. F.O. 195/2451/355, σ. 2 Lambs to Lowther, 17/1/13.

θα το υπέγραφαν όλοι οι κάτοικοι που είχαν λάβει μέρος στο συλλαλητήριο. Το κείμενο κλείνει με τις υπογραφές των πέντε μελών της Επιτροπής.

Απ' ότι φαίνεται, η πενταμελής επιτροπή στάθηκε συνεπέστατη στα καθήκοντά της. Τρεις μέρες αργότερα πληροφορούμαστε από τον Lambs ότι είχε ήδη καταφθάσει στη Θεσσαλονίκη και μάλιστα μέσω Αθηνών. Οι Θάσιοι αντιπρόσωποι έγιναν δεκτοί το βράδυ της 16ης Ιανουαρίου από το βασιλιά Γεώργιο Α', από τον Κωνσταντίνο Ρακτιβάν και άλλους Έλληνες αξιωματούχους, στους οποίους εξέφρασαν και προφορικά την επιθυμία των συντοπιτών τους να ενσωματωθούν στο Βασίλειο της Ελλάδος. Το πρωινό της 17ης Ιανουαρίου επισκέφθηκαν τις κατοικίες των κυριότερων ξένων Προξένων στη Θεσσαλονίκη, στους οποίους παρέδωσαν τη διακήρυξη με το αίτημα να διαβιβασθεί αρμοδίως στις κυβερνήσεις τους, όπως ακριβώς πράττει και ο Lambs¹⁹.

Η συνθήκη που υπογράφηκε με τη λήξη της συνδιασκέψεως του Λονδίνου στις 17/30 Μαΐου 1913, δεν επρόκειτο να λύσει οριστικά το ζήτημα της Θάσου, ούτε να δώσει τέλος στην αγωνία των κατοίκων της. Κι αυτό γιατί, παρά τον υποχρεωτικό χαρακτήρα των διατάξεών της, ήταν προκαταρκτική, εφόσον δεν καθοριζόταν ουσιαστικά το νέο εδαφικό καθεστώς των Βαλκανίων. Η τύχη της Θάσου, όπως και των υπολοίπων νησιών του Αιγαίου, συνδεόταν άμεσα με την εξέλιξη του βορειοηπειρωτικού ζητήματος και τις ενδεχόμενες εδαφικές παραχωρήσεις της Ελλάδας, έτσι ώστε να γίνει εφικτός ο σχηματισμός ενός βιώσιμου Αλβανικού κράτους. Τα νησιά του Αρχιπελάγους παρέμεναν παρακαταθήκη στα χέρια των Μεγάλων Δυνάμεων, οι οποίες, σύμφωνα με το άρθρο 5 της συνθήκης, θα είχαν την ευθύνη για τον καθορισμό της τύχης τους, όπως και της χερσονήσου του Άθω²⁰.

Ωστόσο τα χειρότερα είχαν αποφευχθεί και η ιδέα για την παραχώρηση της Θάσου στη Βουλγαρία είχε ήδη ατονήσει και μπει στο περιθώριο από την άνοιξη του 1913, πολύ πριν την ήττα της τελευταίας στο Β' Βαλκανικό πόλεμο. Σ' αυτό συνέβαλε κατά πολύ και η ξαφνική μεταβολή, κατά την ίδια περίοδο, της γερμανικής πολιτικής υπέρ των ελληνικών απόψεων, αναγνωρίζοντας τη de facto κυριαρχία του ελληνικού στόλου στο ανατολικό Αιγαίο²¹. Σημαντικό ρόλο στη μείωση του γερμανικού ενδιαφέροντος για τη Θάσο φαίνεται να είχε το γεγονός ότι η εκμετάλλευση των μεταλλείων Speidel δεν είχε αποδειχθεί τόσο επικερδής όσο αναμενόταν και κατά το 1913 είχε

19. Στο ίδιο, σ. 2.

20. ΙΕΕ, ό.π., σ. 334.

21. Στο ίδιο, σ. 334.

πρακτικά ανασταλεί²². Παρά την παρατεινόμενη αβεβαιότητα για το μέλλον του νησιού, οι εντυπωσιακές πατριωτικές ενέργειες των Θασίων κατέγραψαν καθαρά στα μάτια όλων τον εθνολογικό χαρακτήρα του νησιού και αποτέλεσαν συμπληρωματικό μοχλό πίεσης υπέρ των ελληνικών θέσεων στη συνδιάσκεψη του Λονδίνου.

ΕΓΓΡΑΦΑ

1

His Britannic Majesty's Consulate General, Salonica.

17 January 1913.

No. 4

Sir,

I have the honour to report that a deputation of five persons representing the population of the Island of Thasos arrived here yesterday via Athens and were received by the King, as well as by Mr. Ractivan and other officials, to all of whom they expressed the desires of their fellow-islanders to be incorporated in the Kingdom of Greece.

This morning they went the hounds of the principal foreign Consulates in Salonica and handed in a "Declaration" to that effect for transmission to their respective governments. A copy of this Memorandum is annexed hereto for your information.

The question of Thasos might conceivably become a delicate and important one. The geographical position of the island renders its occupation a matter of very considerable interest to whatever Power may be in possession of Cavalla, but on the other hand its cession to Bulgaria would be unjustifiable on any but purely strategical grounds and would be a certain source of strife between her and Greece. Its population, amounting to some 20,000 souls, is exclusively Greek. A few Bulgarian workmen formerly found temporary employment in the Speidel mines, but the last of these were murdered shortly previous to the Revolution of 1908, while the few Turkish employees and gendarmes were removed to Athens on the occupation of the Island by the Greeks in November last.

The resources of the island, though undeveloped, are not inconsiderable. It is well-wooded and capable of exporting timber, olives, wine and tobacco.

22. F.O. 195/2451/355, σ. 2 Lambs to Lowther, 17/1/13.

It also contains valuable mineral deposits though the working of the Speidel mines has not proved so remunerative as was anticipated and has now been practically suspended.

A copy of this Despatch, together with the original copy of the "Declaration" above alluded to, has been forwarded home direct.

*I have the honour to be,
Sir,
Your Excellency's most obedient,
Humble Servant;
(τ. υπ.)
Consul - General*

*His Excellency,
Rt. Hon: Gerard A. Lowther, G.C.M.G., O.B.,
H.B.M. Ambassador Plenipotentiary,
etc., etc., etc.,
Constantinople.*

2

Inclosure in Consul-General Lamb's Despatch No. 4,

of 17 January 1913.

Copy.

Déclaration.

La population de l'Ile, entièrement grecque, de Thassos, assemblée, à des réunions unanimes, par ses Primats le Vicaire et le Maire de Thassos,

Déclare :

- 1. Elle exprime son désir ardent de s'unir à sa Mère Patrie la Grèce.*
- 2. Elle déclare qu'elle ne considère comme équitable aucune autre solution que celle mentionnée ci-dessus, et que cette union seule union pourrait lui garantir son avenir.*
- 3. Elle a l'espoir que les Grandes Puissances Européennes, ayant toujours agi avec bienveillance envers les Hellènes se trouvant sous le joug ottoman, voudront encore donner, avec la même bienveillance, une solution à la question qui n'est pas seulement celle de l'Ile de Thassos, mais de toutes les autres Iles de l'Archipel que les efforts récents de nos conationaux ont délivré du joug ottoman.*

4. Elle charge une Commission constituée par Messieurs, le Maire de l'Ile de Thassos Georges Thomaidis et Anastase Lambiri, Nicolas Yannaki, Démétrius Colonaris et Auguste Théologhitis de se rendre à Salonique et de soumettre la présente déclaration à S.M. le Roi des Hellènes, à Messieurs les Consuls d'Allemagne, d'Autriche-Hongrie, de France, Grande Bretagne, Italie et de Russie, ainsi qu'à S.E. le Ministre Hellène et Procureur Général du Gouvernement Hellénique en Macédoine.
5. Elle charge cette même Commission d'envoyer par dépêche la même déclaration, traduite en français, aux Ambassadeurs des Puissances réunis à Londres, à S.E. Monsieur Ed. Grey, Ministre des Affaires Etrangères de la Grande Bretagne, et à S.E. Monsieur El. Venizelos, Président du Conseil de Grèce.
6. Une copie de cette déclaration sera remise à qui de droit, dûment signée par tous les habitants de l'Ile ayant pris part à cette assemblée.

Faite à Thassos, le 1-14 Janvier 1913.

La Commission.

(5 signatures)